

*Др Јована Брашић Стојановић,
асистенткиња са докторатом*

УДК: 339.727.2(497.11)
DOI: 10.46793/UPSSX.815BS

УТИЦАЈ ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОГ ПОСЛОВАЊА СТРАНИХ УЛАГАЧА НА БЛАГОСТАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ*

Резиме

Корпоративна друштвена одговорност део је ширег концепта бриге о добробити друштвене заједнице у којој компанија послује. Еволутивни пут принципа корпоративне друштвене одговорности још увек није завршен. Таквом стању ствари сведочи и одсуство јединствене и свеобухватне дефиниције корпоративне друштвене одговорности. Прекогранично кретање капитала и ширење пословања мултинационалних компанија на различите инвестиционе дестинације условило је и усвајање захтева за друштвено одговорним пословањем компанија, њиховом бригом не само о стицању профита, већ и о друштвеном благостању, људским правима и животној средини. Имајући у виду значај који стране директне инвестиције имају за привредни развој Републике Србије, у фокусу рада јесте друштвена одговорност страних улагача који послују на њеној територији. Циљ је доћи до одговора на питање да ли страни улагачи у Републици Србији примењују принцип корпоративне друштвене одговорности у свом пословању и какав је утицај таквог пословања на друштвено благостање окружења у коме компанија послује, на заштиту животне средине и људских права.

Кључне речи: *друштвена одговорност, страни улагачи, друштвено благостање, заштита животне средине, људска права.*

1. Уводна разматрања о друштвено одговорном пословању

Актуелизација питања корпоративне друштвене одговорности допринело је повећано кретање капитала преко граница државе услед процеса глобализације, а његов развој условила су очекивања друштвене заједнице да

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

ће компаније уз своје редовно пословање показати одређени степен бриге за окружење учешћем у очувању животне средине и унапређењу заштите људских права. За државе које прати оскудица финансијског капитала страна улагања имају вишеструки значај. Наиме, страна улагања доприносе повећању производње, стварању могућности за новим запошљавањем, повећањем дохотка, чиме утичу на раст бруто домаћег производа и економски опоравак. Но, уз редовно пословање компанија и користи које би самим тим требало да се манифестују у средини у којој послују, страна улагања трансфером савремених технологија и метода обављања делатности утичу на друштвено благостање стварањем ефекта преливања. Наиме, у условима пословања који карактеришу данашњицу, привредни раст и развој заснивају се управо на савременим технологијама.¹

Јединствена дефиниција корпоративне друштвене одговорности није дата, ни од стране теорије, ни од стране праксе, али се њеном постепеном анализом усвајају мерила и елементи који морају бити инкорпорисани оквирима овог концепта. Истовремено то значи постављање и лимита у уобличавању концепта корпоративне друштвене одговорности. Заједничко свим дефиницијама јесте да корпоративна друштвена одговорност поред правне обухвата и моралну одговорност, односно, захтева поштовање виших стандарда понашања који би допринели очувању животне средине, људских права и унапређењу квалитета живота. Заправо, битан део у пословању компаније јесте етичко понашање, које подразумева да компанија не следи искључиво профитне циљеве, већ се понаша у складу са захтевима друштва прихватајући њихов етички кодекс.² За стране улагаче ово значи да морају поштовати позитивно законодавство државе пријемнице капитала, али уз то, на добровољној основи и захтеве средине и друштва у коме послују. Друштвено одговорно пословање укључује етичко или одговорно понашање компаније према странама заинтересованим за пословање компаније на начин који је у складу са међународним нормама и обичајима.³

Корпоративна друштвена одговорност добија на значају последњих година, са развојем начела слободе кретања капитала. У појединим државама она је подигнута на ранг правне обавезе, у појединим на ранг правних принципа. Како се Република Србија налази на путу евроинтеграција, те је у обавези усвајања европског правног наслеђа, постепено се прихватају и

---

¹ Лабудовић Станковић, Ј., *Трансфер технологије као позитиван ефекат преливања страних директних инвестиција*, Зборник радова: XXI век – век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018, стр. 378.

² Riano, J., Yakovleva, N., *Corporate Social Responsibility*, In: Walter Leal Filho, Anabela Marisa Azul, Luciana Brandli, Pinar Gökcin Özuyar, Tony Wall (Eds) *Responsible Consumption and Production. Encyclopaedia of the UN Sustainable Development Goals Book Series*, Springer, Switzerland, 2019, стр. 3.

³ Hopkins, M., *WHAT IS CSR T IS CSR ALL ABOUT?*, ASPIRARE * Volume: I (September 2014), стр. 1.

критеријуми регулисани директивама Европске уније, који имплементирањем у домаће законодавство постају обавеза за пословање и домаћих и страних улагача.

Право на живот у здравој животној средини регулисано је Уставом Републике Србије из 2006. године⁴, те је самим тим обавезни захтев за компаније које послују на њеној територији. Корпоративна друштвена одговорност као принцип егзистира у Републици Србији али не на нивоу правне обавезе, већ је она само интегративни део одређених стратегија. Значај страних улагања за Републику Србију је вишеструк, те самим тим користи од друштвено одговорног понашања компанија постају материјално немерљиве. Бригом о друштвеној заједници која превазилази оквире обављања редовне делатности компаније повећава се друштвено благостање, али долази и до раста репутације и прихваћености компаније од стране друштва што се директно одражава и на висину профита који компанија остварује. Тако стечена репутација постаје „*вредна имовина предузећа коју је тешко копирати*“.⁵

2. Концепт друштвене одговорности

Корпоративна друштвена одговорност јесте елемент ширег концепта бриге о друштвеном благостању, односно бриге за добробит свих чланова друштвене заједнице. Утврдити шта значи друштвена одговорност заправо значи поћи од корена самог појма одговорности који се налази у могућности моралног расуђивања.⁶ Наиме, одговарати значи сносити последице, трпети санкције за учињено дело, које подразумева прекршену норму. Јединствена дефиниција друштвено одговорног понашања компаније не постоји упркос покушајима да се појединачним формулацијама концепта друштвено одговорног пословања компаније обухвати што шири круг елемената који би били њен саставни део. Ипак, свака од пружених дефиниција омогућава нам да јасније сагледамо овај принцип у пословању компанија и поставимо лимите за неку од будућих. У таквим околностима постаје јасно да принцип корпоративне друштвене одговорности еволиура и још увек се усавршава.⁷

Најчешће коришћена дефиниција друштвено одговорног пословања компанија јесте она коју је дала Европска комисија и која каже да се под

---

⁴ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

⁵ Ђукић, С., Станковић, Ј., *Друштвена одговорност предузећа - основ за креирање вредности*, Теме, вол. 31, бр. 2/2007, стр. 229.

⁶ Ковачевић, С., *Морална, политичка и правна одговорност*, Зборник сажетака: Одговорност у правном и друштвеном контексту, Ниш, 2020, стр. 215.

⁷ Арсић, С., Стојановић, А., *Улога и значај корпоративне друштвене одговорности у савременом пословању организација у Србији*, доступно на: <https://konferencija.komorapirot.com/33.ULOGA%20I%20ZNACAJ%20KORPORATIVNE%20DRUSTVENE%20ODGOVORNOSTI.pdf> (преузето 5.9.2022.), стр. 2.

појмом корпоративне друштвене одговорности подразумева да компаније на добровољној основи интегришу друштвене и еколошке проблеме у своје пословање кроз интеракцију са припадницима средине.⁸ Заправо, под овим принципом се подразумева све оно што компаније мимо обављања своје делатности чине за друштвену заједницу средине у којој послују. Корпоративну друштвену одговорност, стога, можемо дефинисати као однос компаније, државе и њених грађана, односно, као везу која настаје између компаније и локалне заједнице.⁹ Компанија која је друштвено одговорна пре свега је правно одговорна.¹⁰ Али, друштвено одговорна компанија послује поштујући не само правни поредак државе у којој обавља делатност, већ и морални поредак. Друштвено одговорне јесу компаније „које поштују легитиман национални правни поредак, укључујући и стандарде људских права у земљи обављања делатности.“¹¹

Друштвено одговорно пословање је концепт шири од корпоративног управљања јер подразумева „једну симбиозу друштвених и пословних вредности“.¹² Као таква, друштвена одговорност компанија је добровољног карактера. Карактеристику добровољности овом концепту даје и Европска унија још у првим документима који су прокламовали овај принцип. Европска комисија у својим документима под друштвено одговорним пословањем подразумева прихватање друштвених и етичких образаца понашања уз обављање редовне пословне делатности.¹³ Касније, Европска комисија друштвену одговорност дефинише као концепт интегрисања бриге за друштво и средину у оквиру своје пословне стратегије, а све то удружује друштвене принципе, принципе заштите животне средине, етичке принципе, принципе заштите људских права, у складу са Новом стратегијом Европске уније за Корпоративну друштвену одговорност из 2011. године.¹⁴

Пословање компаније које уз редовну делатност подразумева и активно учешће у изградњи основе за квалитетнији живот допринели су да друштво почне да ствара одређена очекивања од компанија за узврат вреднујући на посебан начин такво поступање. Тако компаније које се понашају друштвено

---

⁸ Исто, стр. 3.

⁹ Crowther, D., Aras, G., *Corporate Social Responsibility*, Ventus Publishing ApS, 2008, стр. 10.

¹⁰ Тодоровић, Н., *Друштвено одговорно пословање компанија и светска пандемија*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима ЕУ, књ. 8, Крагујевац, 2020, стр. 473.

¹¹ Васиљевић, М., *Корпоративно управљање, Правни аспекти*, Београд, 2007, стр. 56.

¹² Тодоровић, Н., *Друштвено одговорно пословање компанија*, Правни живот, том III, бр. 11/2012, стр. 55.

¹³ Средојевић, С., *Друштвена одговорност корпорације – Corporate Social Responsibility (CSR)*, Банкарство, бр. 7-8/2006, стр. 5.

¹⁴ *A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility*. COM(2011) 681 final, преузето са: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0681> (7.9.2022).

одговорно уживају посебну репутацију која се директно одражава на њихову конкурентску позицију на тржишту, што доприноси повећању профит. Друштвена одговорност компанија омогућава им да њихови непрофитни циљеви добију профитну компоненту. Улагање у друштвено одговорно пословање има дугорочан позитивни утицај на стицање профита компаније наспрам схватања која су била доминантна у неком ранијем периоду када се овакво поступање сматрало узалудним.¹⁵ Компаније данас стратегије свог пословања прилагођавају савременом начину пословања.¹⁶ Њихово активно учешће у у изградњи квалитетнијег живота постаје од пресудног значаја за формирање ставова потрошача.¹⁷

3. Значај страних улагања за друштвено благостање

Говорећи о друштвеном благостању заправо говоримо о стању убрзаног економског раста, које омогућава економски просперитет друштва праћен константним унапређењем квалитета живота чланова друштвене заједнице. Економске системе које карактерише друштвено благостање описују добри односи између потрошачког и произвођачког дела друштва који су праћени очувањем животне средине и заштитом људских права. Имајући у виду шта подразумевамо под друштвеним благостањем јасно нам је да је велики допринос страних улагања на његово не само очување, већ и унапређење. Економски раст, као полазна основа за остварење друштвеног благостања, условљен је степеном производње и стварања нових вредности. Савремени услови пословања су овај поставци додали нове захтеве који опредељују напредак, заштиту животне средине и поштовање људских права. Носиоци привредног развоја у државама које прате економски проблеми у знатној мери јесу страни улагачи, те се пред њих постављају захтеви за омогућавањем очувања и унапређења одрживог развоја, а не само повећање производних активности.

Друштвено одговорно пословање компанија постаје тренд који иницира активну улогу компаније у друштвеној заједници у којој послује.¹⁸ Како компанија расте и поприма карактеристике мултинационалних ентитета, тако расте и њена заинтересованост за прихватањем концепта друштвене одговорности.¹⁹ Но, као таква, друштвена одговорност не носи користи

---

¹⁵ Гостовић, У., *Корпоративна друштвена одговорност у функцији унапређења имиџа брэнда*, Зборник радова Факултета техничких наука Нови Сад, год. 36, бр. 2/2021, стр. 287.

¹⁶ Арсић, С., Стојановић, А., *нав. чланак*, стр. 1.

¹⁷ Ђукић, С., Станковић, Љ., *нав. чланак*, стр. 229.

¹⁸ Арсић, С., Стојановић, А., *нав. чланак*, стр. 4.

¹⁹ Alhammadi, A., *Corporate Social Responsibility: Concepts, Perspectives, And Link With Corporate Performance: Literature Review*, International Journal of Business and Management Review, Vol. 6, No. 2/2018, стр. 2.

искључиво за друштво и државу у којој се послује. Послујући као друштвено одговорна компанија, страни улагач побољшава своју конкурентску позицију и тржишну вредност фирме.²⁰

Страна улагања подразумевају прекогранични промет капитала који означава изградњу постројења, објеката, инфраструктуре у држави пријемници капитала, долазак свежег капитала у иностраној валути, али и трансфер технологија, метода и стандарда у производњи. Имајући то у виду, државе врше либерализацију услова пословања на њиховој територији предузимајући бројне подстицајне мере у циљу привлачења страних инвестиција.²¹ Креирајући повољну инвестициону климу за долазак страних улагача, Република Србија сврстала се у групу земаља које су погодно одредиште за стране директне инвестиције.

Ефекти страних улагања и њихов значај по привредни развој државе пријемнице капитала дуго су били предмет расправа.²² Данас, ипак доминира схватање да су користи од страних улагања бројне. Пре свега оне омогућавају долазак свежег капитала којим се покреће производња и омогућава раст продуктивности. Тако се отварају нова радна места и могућност запошљавања што доприноси повећању дохотка, а самим тим и ствара раст потрошње. Стране улагаче у држави пријемници капитала од домаћих пре свега разликује чињеница да користе савременију методологију у производњи, али и чињеница да њихов долазак ствара нове пословне могућности за привредне субјекте који већ послују на тржишту.²³ Трансфер технологија омогућава стварање ефекта преливања, па се унапређује и пословање већ постојећих, пре свега домаћих инвеститора. Постизање ефикасности у алокацији нових ресурса, већа продуктивност, пораст бруто домаћег производа, повећање запослености, спољнотрговинског промета, јачање конкуренције и примена савременије технологије у производњи, непосредни су ефекти које стране директне инвестиције остављају на привреду државе пријемнице капитала.²⁴

Поред бројних позитивних ефеката које стране директне инвестиције остављају омогућавајући привредни раст, као важно поставља се и питање њиховог утицаја на квалитет живота. Страни улагачи прихватајући концепт друштвено одговорног пословања предузимају читав низ других активности, које превазилазе оквире редовног пословања утичући на увећање друштвеног благостања. Превазилазећи економске оквире страни улагачи повезују се са

---

²⁰ Ђукић, С., Станковић, Љ., *нав. чланак*, стр. 229.

²¹ *Foreign Direct Investment for Development*, Maximising benefits, minimising costs, OECD, 2002, стр. 5.

²² Balasubramanyam, V. N., Salisu, M., Sapsford, D., *Foreign Direct Investment and Growth in EP and is Countries*, The Economic Journal, Vol. 106, No. 434/1996, стр. 92.

²³ Попов, Ђ., *Стране инвестиције мултинационалних компанија и економски развој*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2013, стр. 20.

²⁴ Беговић, Б., Мијатовић, Б., Пауновић, М., Поповић, Д., *Гринфилд стране директне инвестиције у Србији*, Београд, 2008, стр. 57.

друштвеном заједницом, учествују у очувању животне средине, заштити људских права, очувању положаја запослених, брину о задовољству и социјалним потребама припадника заједнице у којој послују. У зависности од начина на који се компанија односи према својим запосленима, друштвена заједница и тржиште вреднују њено пословање самим тим у знатној мери доприносећи успешности и одрживости пословања.²⁵ Пружајући допринос одрживом развоју, страни улагачи подижу свој углед, конкуренцију, остварују уштеде у обављању делатности и подстичу потрошаче на конзумирање производа чији су они ствараоци. Друштвено одговорни страни улагачи остварују виши профит од осталих улагача који нису прихватили овај принцип.

Иако долазак страних улагача подразумева стварање услова за повећање продуктивности и потрошње, њихово пословање у појединим привредним гранама или начин обављања делатности, често угрожава животну средину у којој послују. Стога је потребно направити одређене смернице које би постале део обавезујућих правних прописа, а којима би се страни улагачи обавезали на очување одрживог развоја. Поред бројних подстицаја и повластица које се пружају страним улагачима ипак их треба условити, макар уз одобравање прелазног периода, на уградњу опреме и технологије која умањује загађење животне средине. Овакво стање ствари посебно је значајно за државе попут Републике Србије, које су услед бројних економских проблема и потребе њиховог превазилажења, често у улози држава пријемница капитала.

4. Корпоративна друштвена одговорност страних улагача у функцији друштвеног благостања

Иако принцип корпоративне друштвене одговорности карактерише добровољност, институционални оквир који га регулише од великог је значаја за државе пријемнице капитала. Европска унија препознајући значај друштвено одговорног пословања направила је правни оквир који препознаје и уређује овај принцип. Законска регулатива Републике Србије у области компанијског права²⁶, као и инвестиционог права²⁷, не бави се питањем друштвене одговорности на директан начин. Кодекс корпоративног управљања Републике Србије истиче да пракса доброг корпоративног управљања захтева друштвено одговорно пословање компаније, поштовање принципа који се односе на заштиту животне средине и етичко понашање, као и објављивање релевантних

---

²⁵ *What Is Corporate Social Responsibility? What is CSR? 8 Questions & Answers, 21st Century Corporate Social Responsibility: Advancing Family Planning And Reproductive Health, Catalyst Consortium, July 2002, стр. 3.*

²⁶ Закон о привредним друштвима Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021.

²⁷ Закон о улагањима Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 89/2015 и 95/2018.

информација које се односе на друштвено одговорно пословање компаније.²⁸ У Републици Србији усвојена је од стране Владе Стратегија развоја и промоције друштвено одговорног пословања у Републици Србији за период од 2010. до 2015. године²⁹ којом се свеобухватно утврђује стање друштвено одговорног пословања у Републици Србији, врши промоција принципа друштвено одговорног пословања и истиче значај његовог прихватања имајући у виду пут Републике Србије ка евроинтеграцијама. Такође, друштвено одговорно пословање у Републици Србији регулисано је у одређеној мери и Националном стратегијом одрживог развоја за период од 2008. до 2017. године.³⁰

Извођење инвестиционих пројеката често доводи до деградације животне средине, чега као чланови друштвене заједнице у којој највећи део производње управо носе страни улагачи, постајемо и сами свесни.³¹ Очување одрживог развоја могуће је само уз постојање јасних правних прописа који регулишу заштиту животне средине предвиђајући санкцију за неодговорно понашање. За државе које зависе од страног капитала посебно је важно пронаћи баланс, те омогућити привредни развој уз очување животне средине.³²

Право на здраву животну средину гарантовано је Уставом Републике Србије³³. Иако је реч о јавном добру, на чију конзумацију сви имају право, а уз то и обавезу њеног одржавања и очувања, заштита животне средине превасходно зависи од државе, односно од права државе на регулацију, те доношење правних прописа, не само законског, већ и подзаконског хијерархијског ранга који регулишу стандарде у очувању животне средине.³⁴ Ипак, скривене намере појединих страних улагача, као и слаба контрола државе у поштовању прописа, довели су до неодговорног понашања појединих привредних актера. Прекомерна емисија штетних гасова при процесу производње, излучивање отпада и отпадних вода на начин који није прилагођен санитарним стандардима, производња неприлагођена прописима који регулишу дозвољени ниво буке, као и бројне друге радње допринели су уништавању зеленила, загађењу река, обављању послова под појачаним ризиком. У таквим условима потребно је усвојити не само обавезне мере које се морају поштовати, већ и санкције у случају њиховог непридржавања, као и успоставити адекватан систем контроле од стране државе. Прописима који

---

²⁸ Кодекс корпоративног управљања Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 99/2012, Принцип 33.

²⁹ Стратегија развоја и промоције друштвено одговорног пословања у Републици Србији за период од 2010. до 2015. године, Сл. гласник РС, бр. 51 од 27. јула 2010.

³⁰ Национална стратегија одрживог развоја за период од 2008. до 2017. године, Сл. гласник РС, бр. 57/08.

³¹ Дашић, Б., Тркља, Р., Пушоња, Б., *Стране директне инвестиције и заштита животне средине*, Ecologica, вол. 29, бр. 105, стр. 25.

³² Исто, стр. 25.

³³ Устав Републике Србије, чл. 74.

³⁴ Дашић, Б., Тркља, Р., Пушоња, Б., *нав. чланак*, стр. 26.

регулишу заштиту животне средине требало би обухватити и мере пореске политике, којима би се утицало на рационално управљање ресурсима и спречавање загађења.³⁵

Пред инвеститоре се ставља јасна обавеза поштовања прописа о заштити животне средине и очување природних ресурса, што подразумева њихову рационалну употребу, посебно необновљивих, како би све, постојеће и наредне генерације могле да уживају у њиховој користи. Друштвено одговорне мултинационалне компаније поштују овако постављене стандарде, међутим, државе чији економски опоравак и развој зависи од страних директних инвестиција, често немају избора, те прихватају долазак и страних улагача за које су свесни да нису довољно друштвено одговорни, те да сама њихова делатност и пословање може штетно утицати на квалитет живота људи. Овакво стање ствари посебно настаје када компаније врше трансфер застареле технологије не би ли уштеделе, смањиле трошкове, а повећале сопствену добит. Такви страни улагачи не размишљају о последицама које њихово пословање може оставити на животе људи и окружење и најчешће имају за циљ пословање у држави пријемници капитала док не искористе погодности и подстицаје које им та држава пружа. Утицај страних директних улагања на друштвено благостање, без обзира на њихову корпоративну друштвену одговорност, зависи и од привредне гране у којој послују. Јасно је да не може бити једнак еколошки утицај инвестирања у сектору информacionих технологија и дигиталној инфраструктури, као у рударској индустрији, индустрији нафте и гаса.

За државе пријемнице капитала важан је прилив такозваних „зелених страних директних инвестиција“, односно страних улагања које за собом остављају позитивне еколошке ефекте тако што трансфером савремене технологије и технолошких решења побољшавају екологију државе пријемнице капитала уз утицај на остале улагаче на тржишту да прихвате савременија, боља решења, која као таква уједно носе и уштеде у процесу производње.³⁶ Очување животне средине требало би да буде приоритетни задатак државе имајући у виду колико здрава животна средина утиче на квалитет живота.³⁷

Циљ свих страних улагача јесте што већа профитабилност, али окружење и актуелни процеси глобализације и интеграције стварају на њих притисак да се баве и питањима од важности за друштво и окружење.³⁸ Бројне

---

³⁵ Илић-Попов, Г., *Еколошка одговорност и пореска политика*, Међународна научна конференција "Одговорност у правном и друштвеном контексту", Ниш, 18. септембар 2020 [Електронски извор]: зборник сажетака = International Scientific Conference "Responsibility in the legal and social context" [Niš, 18th September, 2020]: collection of summaries, стр. 171.

³⁶ Дашић, Б., Тркља, Р., Пушоња, Б., *нав. чланак*, стр. 30.

³⁷ Илић-Попов, Г., *нав. чланак*, стр. 171.

³⁸ Гостовић, У., *нав. чланак*, 287.

мултинационалне компаније у таквим условима увиђају значај корпоративне друштвене одговорности за очување и побољшање позиције на тржишту.³⁹ Показујући бригу о животној средини компаније дају посебан допринос друштву, те стичу могућност за дугорочним убирањем профита. Најуспешније компаније у свету карактерише друштвено одговорно пословање јер своју делатност не усмеравају искључиво на личну корист, већ на добробит друштва.⁴⁰ Страни улагачи данас генеришу привредни развој и финансијским улагањима утичу на остваривање људских права иако када се говори о заштити људских права мисли се пре свега на однос грађана и државе.⁴¹

Корпоративна друштвена одговорност компанија заснива се на одређеним принципима, међу којима су најважнији принцип одрживости, одговорности и транспарентности у пословању.⁴² Тако, страни улагачи који прихватају концепт друштвено одговорног пословања улажу сопствена средства у пројекте који пре свега подразумевају очување здраве животне средине, у складу са предвиђеним стандардима, у технологију која омогућава обављање делатности на начин који је прихватљив за околину, у развој мотивације и успеха својих запослених, уз бригу о безбедности и заштити на раду. Бројне стране компаније учествују у изградњи дечијих игралишта и спортских терена, омогућавају праксу младог кадра, студената и ученика, награђују праксом, запошљавањем или новчано студенте из области науке у којој компанија послује, подржавају рад спортских клубова, организују одржавање турнира, подржавају аматерске и професионалне манифестације у области културе. Страни улагачи често показују и бригу о здрављу пружајући подршку здравственим установама у виду новчаних донација, куповине медицинске опреме, организовање прегледа од значаја за поједине категорије становништва, пружају подстицаје рађању деце, учествују и организују пројекте од значаја за заштиту животне средине изградом артикала од рециклираног материјала, учешћем у чишћењу животне околине садњом дрвећа и зеленила. Посебан вид друштвено одговорног пословања компаније показују улагањем у своје запослене и бригом о њиховим правима почевши од поштовања правила о забрани дискриминације запослених и мобинга, стварање услова за обављање рада у здравој и сигурној радној средини, у којој су обезбеђене све мере заштите на раду, адекватна опрема и прилагођено радно време, поштовање личности и међуљудских

---

³⁹ Latapí Agudelo, M., Jóhannsdóttir, L., Davídsdóttir, B., *A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility*, International Journal of Corporate Social Responsibility (2019) 4:1, стр. 8.

⁴⁰ Арсић, С., Стојановић, А., *нав. чланак*, стр. 2.

⁴¹ Настић, М., *Корпоративна друштвена одговорност за поштовање људских права*, Међународна научна конференција "Одговорност у правном и друштвеном контексту", Ниш, 18. септембар 2020 [Електронски извор]: зборник сажетакa = International Scientific Conference "Responsibility in the legal and social context" [Niš, 18th September, 2020]: collection of summaries, стр. 255.

⁴² Crowther, D., Aras, G., *нав. дело*, стр. 14.

односа.⁴³ Имајући у виду повратну реакцију потрошача која се најпре одражава на изградњу угледа компаније, а потом на висину њеног профита, страни улагачи показују и бригу о потрошачима у оквиру концепта корпоративне друштвене одговорности.

Друштвена одговорност подразумева свеобухватну корпоративну интеракцију са друштвом и еколошким окружењем, која се може репрезентовати на више начина и преко више заинтересованих страна.⁴⁴ Бројне су активности које спроводе страни улагачи кроз друштвено одговорно пословање, те је јасно да је значај овог принципа велики. С обзиром на количину капитала који покрећу стране директне инвестиције и на њихов вишеструки значај, државе пријемнице капитала настоје да стране улагаче не само привуку подстицајним мерама на своју територију, већ да их потом ту и задрже што дуже. Компаније које би све то време пословале у Републици Србији приказујући се као друштвено неодговорне, без поштовања правила о очувању здраве животне околине, исцрпеле би већ довољно оскудне ресурсе. Такав вид пословања би у потпуности био неприхватљив за Републику Србију. Уз то, као изузетно значајно отвара се питање прихватања страних улагача које послују у областима које саме по себи подразумевају угрожавање животне средине и живота грађана од стране државе.⁴⁵ Све то указује нам да је друштвено одговорно пословање страних улагача, њихова брига о добробити друштвене заједнице, као и брига о одрживом развоју од немерљивог значаја по квалитет живота грађана, одржив развој, интересе и циљеве Републике Србије.

5. Закључак

Принцип друштвене одговорности компанија се у Републици Србији још увек развија, а његова актуелизација наступа након појачаног прилива страног капитала. Међутим, домаће компаније имају још увек мало знања о друштвено одговорном пословању и недовољно развијену свест о предностима коју она носи сматрајући да такво поступање изискује додатна средства чијег поврата неће бити. Мера у којој се у Републици Србији од стране домаћих компанија примењује принцип друштвене одговорности јесте махом у маркетиншке сврхе, што опет своје оправдање налази у привлачењу потрошача. Наспрам

---

⁴³ Лидери друштвене одговорности, Business Info Group, Београд, 2014, стр. 8.

⁴⁴ Gond, J., Grace, A., Shin, H., Tirapani, A., Mosonyi, S., *How corporate social responsibility and sustainable development functions impact the workplace: A review of the literature*, International Labour Organization, 2022, стр. 14.

⁴⁵ Посебну пажњу изазвао је потенцијални долазак компаније Рио Тинто и њихова гринфилд инвестиција у ископавање литијума који има широку употребу у производњи батерија и еколошке последице које би по животну средину и људски живот оставило њихово делање на одређеним деловима територије Републике Србије.

тога, значај друштвено одговорног пословања страних улагача јесте већи, пре свега јер они послују у гранама индустрије које саме по себи подразумевају утицај на одржив развој.

Поступање у пословању уз поштовање не само правних норми, већ и моралних захтева средине карактерише компанију као друштвено одговорну. Како је страни капитал Републици Србији неопходан за превазилажење економских проблема пред којима се наша, број страних улагача који послују на њеној територији се константно увећава. Република Србија опредељена је као изузетно повољна инвестициона дестинација за спровођење прекограничних пројеката. Таквом склопу ствари допринела је стратешка позиција на којој се налази, слободе које пружа страним улагачима и подстицаји и повластице које им додељује. Услови обележени све већим бројем страних улагача изискују потребу поштовања принципа корпоративне друштвене одговорности и позитивног утицаја на друштвено благостање. Друштвено одговорни страни улагачи читавим низом активности, које су превазишле границе њихове редовне делатности, допринели су очувању здраве животне околине, унапређењу поштовања људских права, квалитета живота људи и општег благостања државе пријемнице капитала. Извођењем таквих акција компаније бригом о добробити заједнице почињу да се готово надмећу, од чега корист има не само друштво, већ и оне саме. Друштвено одговорне компаније бивају препознате од стране потрошача, уживају посебан углед међу њима, који се потом одражава на убирање економске користи страних улагача. Повратна спрега односа произвођач и потрошач посебно постаје видљива кроз принцип друштвено одговорног пословања демантујући првобитна схвата о њеној узалудности.

*Jovana Brašić Stojanović, Ph.D.,
Assistant*

IMPACT OF SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS OF FOREIGN INVESTORS ON THE WELFARE IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

Corporate social responsibility is part of the broader concept of caring for the well-being of the social community in which the company operates. The evolutionary path of the principles of corporate social responsibility is still not over. This state of affairs is evidenced by the absence of a single and comprehensive definition of

corporate social responsibility. The cross-border movement of capital and the expansion of the business of multinational companies to different investment destinations also led to the adoption of requirements for socially responsible business operations of companies, their care not only about gaining profit, but also about social well-being, human rights and the environment. Bearing in mind the importance that foreign direct investments have for the economic development of the Republic of Serbia, the focus of the paper is the social responsibility of foreign investors operating on its territory. The goal is to find answer to the question of whether foreign investors in the Republic of Serbia apply the principle of corporate social responsibility in their business and what is the impact of such business on the social well-being of the environment, on the protection of the environment and human rights.

Key words: *social responsibility, foreign investors, social welfare, environmental protection, human rights.*

Литература

- Alhammad, A., *Corporate Social Responsibility: Concepts, Perspectives, And Link With Corporate Performance: Literature Review*, International Journal of Business and Management Review, Vol. 6, No. 2/2018.
- Арсих, С., Стојановић, А., *Улога и значај корпоративне друштвене одговорности у савременом пословању организација у Србији*, доступно на: <https://konferencija.komorapirot.com/33.ULOGA%20I%20ZNACAJ%20KORPORATIVNE%20DRUSTVENE%20ODGOVORNOSTI.pdf> (преузето 5.9.2022.).
- Balasubramanyam, V. N., Salisu, M., Sapsford, D., *Foreign Direct Investment and Growth in EP and is Countries*, The Economic Journal, Vol. 106, No. 434/1996.
- Беговић, Б., Мијатовић, Б., Пауновић, М., Поповић, Д., *Гринфилд стране директне инвестиције у Србији*, Београд, 2008.
- Васиљевић, М., *Корпоративно управљање*, Правни аспекти, Београд, 2007.
- Гостовић, У., *Корпоративна друштвена одговорност у функцији унапређења имиџа бренда*, Зборник радова Факултета техничких наука Нови Сад, год. 36, бр. 2/2021.
- Gond, J., Grace, A., Shin, H., Tirapani, A., Mosonyi, S., *How corporate social responsibility and sustainable development functions impact the workplace: A review of the literature*, International Labour Organization, 2022.
- Дашић, Б., Тркља, Р., Пушоња, Б., *Стране директне инвестиције и заштита животне средине*, ECOLOGICA, вол. 29, бр. 105.
- Ђукић, С., Станковић, Љ., *Друштвена одговорност предузећа - основ за креирање вредности*, Теме, вол. 31, бр. 2/2007.
- Илић-Попов, Г., *Еколошка одговорност и пореска политика*, Међународна научна конференција "Одговорност у правном и друштвеном контексту", Ниш, 18. септембар 2020 [Електронски извор]: зборник сажетака = International Scientific Conference "Responsibility in the legal and social context" [Niš, 18th September, 2020]: collection of summaries.

- Ковачевић, С., *Морална, политичка и правна одговорност*, Зборник сажетака: Одговорност у правном и друштвеном контексту, Ниш, 2020.
- Лабудовић Станковић, Ј., *Трансфер технологије као позитиван ефекат преливања страних директних инвестиција*, Зборник радова: XXI век – век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018.
- Latarí Agudelo, M., Jóhannsdóttir, L., Davídsdóttir, B., *A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility*, International Journal of Corporate Social Responsibility (2019) 4:1.
- Лидери друштвене одговорности*, Business Info Group, Београд, 2014.
- Настић, М., *Корпоративна друштвена одговорност за поштовање људских права*, Међународна научна конференција "Одговорност у правном и друштвеном контексту", Ниш, 18. септембар 2020 [Електронски извор]: зборник сажетака = International Scientific Conference "Responsibility in the legal and social context" [Niš, 18th September, 2020]: collection of summaries.
- Попов, Ђ., *Стране инвестиције мултинационалних компанија и економски развој*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2013.
- Riano, J., Yakovleva, N., *Corporate Social Responsibility*, In: Walter Leal Filho, Anabela Marisa Azul, Luciana Brandli, Pinar Gökcin Özuyar, Tony Wall (Eds) Responsible Consumption and Production. Encyclopaedia of the UN Sustainable Development Goals Book Series, Springer, Switzerland, 2019.
- Средојевић, С., *Друштвена одговорност корпорације – Corporate Social Responsibility (CSR)*, Банкарство, бр. 7/8, 2006.
- Тодоровић, Н., *Друштвено одговорно пословање компанија*, Правни живот, том III, бр. 11/2012.
- Тодоровић, Н., *Друштвено одговорно пословање компанија и светска пандемија*, Зборник радова "Усклађивање правног система Србије са стандардима ЕУ", Крагујевац, 2020.
- Foreign Direct Investment for Development, Maximising benefits, minimising costs*, OECD, 2002.
- Hopkins, M., *WHAT IS CSR T IS CSR ALL ABOUT?*, ASPIRARE * Volume: I (September 2014).
- Crowther, D., Aras, G., *Corporate Social Responsibility*, Ventus Publishing ApS, 2008.
- What Is Corporate Social Responsibility? What is CSR? 8 Questions & Answers, 21st Century Corporate Social Responsibility: Advancing Family Planning And Reproductive Health*, Catalyst Consortium, July 2002.
- Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.
- Закон о привредним друштвима Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021.
- Закон о улагањима Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 89/2015 и 95/2018.
- Кодекс корпоративног управљања Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 99/2012.
- Стратегија развоја и промоције друштвено одговорног пословања у Републици Србији за период од 2010. до 2015. године, Сл. гласник РС, бр. 51 од 27. јула 2010.
- A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility.COM(2011) 681 final, преузето са: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0681> (7.9.2022).